

BALKANLAR'DA İSLÂM MEDENİYETİ MİLLETLERARASI SEMPOZYUMU TEBLİĞLERİ

Sofya
21-23 Nisan 2000

Editor
Ali Çaksu

Önsöz
Ekmeleddin İhsanoğlu

PC/1 – 2002/1

İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi
Seri No:8

ISBN= 92-9063-108-2 (Türkçe edisyon için)
ISBN= 92-9063-109-0 (Yabancı dil edisyon için)
ISBN= 92-9063-110-4 (Set)

İslâm Konferansı Teşkilâtı (İKT)
İslâm Tarih, Satiat ve Kültür
Araştırma Merkezi (İRCİCA)

Adres:
Barbaros Bulvarı
Yıldız Sarayı, Seyir Köşkü
Beşiktaş

Posta Adresi:
P.K. 24, 80692 Beşiktaş İstanbul – Türkiye

Tel: 0212 259 17 42
Faks: 0212 258 43 65
E-posta: ircica@superonline.com
Vcb-sitesi: <http://i/ircica.org>

Sayfa Düzeni ve Dizgi: Acar Taşlak
Kapak: Hatice Polat
Basıldığı yer: Yıldız Matbaacılık, Yayıncılık ve Ticaret A.Ş., 2002, İstanbul

İRCİCA KÜTÜPHANESİ KATALOG FİŞİ

Balkanlar' da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu
(21- 23 Nisan 2000: Sofya)
Balkanlar' da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu
Tebliğleri ! editor Ali Çaksu; önsöz Ekmeleddin İhsanoğlu.-
İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merckzi, 2002.

X, 447s.: res., hrt.; 24sım.- (İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak
ve İncelemeleri Dizisi Seri No:8)

ISBN: 92-9063-109-0
1. Medeniyet, İslâm - Balkan Ülkeleri 2. Medeniyet, Türk -
Balkan Ülkeleri, I. K.a. II. Çaksu, Ali (ed.) III. İhsanoğlu,
Ekmeleddin (önsöz) IV. (Seri)

949

BULGARİSTAN DOĞUMLU TÜRK ŞAİRLERİ

Mustafa İsen

Özet

Bulgaristan'ı da içine alan Balkanlar, 1354 yılından itibaren Osmanlı hakimiyetine girdi. Bölgede uzun süre devam eden Osmanlı yönetiminin bu süreçte kuşkusuz idare, ekonomi, kültür, sanat ve bilimde etkileri meydana geldi. Ben bildirimde bölgede oluşan klasik Türk edebiyatını ve bu edebiyatın yaratıcılarını göz önüne sermek istiyorum. Bu yolla aynı zamanda, Osmanlı yönetimi sırasında ortaya çıkmış kültür merkezleri de belirlenmiş olacaktır. Bilindiği gibi, klasik şiir bir entellektüel şiirdir ve ancak şehir merkezlerinde kendisine yaşama imkanı bulabilir. Aydonat, Balçık, Filibe, Köstendil, Kızanlık, Niğbolu, Pravadi, Razgrad, Rusçuk, Silistre, Sofya, Şumnu, Tatarpazarı, Tırnova, Vidin ve Yanbolu şair yetiştiren merkezlerdir ve buralarda toplam 79 şair klasik şiir ustası olarak karşımıza çıkar. Bunların içinde özellikle Âhî, en dikkate değer isimdir.

Giriş

Balkanlar'ın gerek tarih gerekse coğrafya bakımından kendine özgü şartları vardır. Bu kendine özgü durum da hiç kuşkusuz başka bölgelerden farklı olarak özel bir görüntü meydana getirmiştir. Balkanlar'daki farklı etnik ve dinî yapı bunun ilk dikkat çeken noktasıdır. Ancak bunların içinde iki temel unsur vardır ki bunlar bölgenin bu çeşitliliği içinde öne çıkan kalın çizgilerdir: Bunları ırk olarak Slavlar ve Türkler, din olarak da Hıristiyanlık ve Müslümanlık olarak tanımlamak mümkündür. Sözü ettiğimiz bu öğelerden kimisi zaman zaman öne çıkmış olmakla birlikte diğerleri de bölgede hep kalıcı olmuştur. Yine sözü edilen öğeler arasında zaman zaman çatışmalara, kimi zaman da uyuma, işbirliği ve kader birliğine tanık olunmuştur. Geçtiğimiz yıllarda tanık olunan üzücü bir dönem artık geride kalmış gibi görünüyor. Dünyanın geldiği şu günlerdeki küreselleşme, öyle görünüyor ki artık bu anlamdaki sıkıntıları da geride bırakacak. Çünkü artık çok-kültürlülük bir zenginlik sayılmaya başlandı. Umalım ve bekleyelim ki bundan en çok Balkanlar kârlı çıksın ve ülkeler arasında mesele olarak görünen azınlıklar bundan böyle ülkeler arasında kültür köprüleri haline gelsin. Tarihi arka plandaki sanat ürünleri de yok farz edilmek yerine, o ülkenin dünyaya sunabileceği zenginliklere dönüşsün.

Böyle bir temenni ile başladığım makalemdede Bulgaristan'da Osmanlı kültürünün bir yansımasından söz etmek istiyorum. Bölgede uzun süre devam etmiş Osmanlı yönetiminin bu süre içinde kuşkusuz idare, ekonomi, kültür, sanat ve bilim ciddi etkileri meydana geldi. Bunların önemli bir bölümünü bu sempozyumda görme fırsatı buluyoruz. Ben meseleye bölgede oluşmuş klasik Türk edebiyatı açısından bakmak istiyorum. Bu yolla aynı zamanda Osmanlı yönetimi sırasında ortaya çıkmış kültür merkezleri de gözler önüne serilmiş olacaktır. Çünkü klasik edebiyat bir entellektüel faaliyetidir ve ancak şehir merkezlerinde kendisine yaşama imkanı bulabilir.

Osmanlı edebiyat ve kültür tarihinde belirli bir meslekte tanınmış kişilerden, bu arada evliya, mimar ve musiki ustalarından söz eden, onların hayat ve sanatları hakkında bilgi veren eserler vardır. Biz bunlara *Tezkireler* adını veriyoruz. Bunların şairlerden söz edenlerine ise *Tezkiretü's-şu'ara* denir.

XV. yüzyılda, Ali Şir Nevâyî'den başlayarak, XX. yüzyıla kadar uzanan bir süre içinde, tezkirelerin edebiyat tarihimizde 30 kadar örneği vardır. Tezkireler, Divan Edebiyatı, özellikle de bu edebiyatı meydana getiren şairler söz konusu olduğunda başvurulacak yegâne kaynak eserlerdir. Ayrıca bunlar nesir alanında birer inşâ örneği olarak, Türk edebiyatının bir türünü de meydana getirirler.

Tezkirelerde şairlerin doğum yeri, adı, lakabı, öğrenim durumu, meslek veya makamı, başlıca hocaları, hayatındaki önemli değişiklikler, ölümü, genellikle ölüm tarihi daima verilmeye çalışılmıştır. Buna karşılık Tezkirelerde şairin sanatına yönelik değerlendirme unsurları daha azdır. Bunda sanatçıyı, ortaya koyduğu eserden daha ön planda tutan Ortaçağ tenkit anlayışının önemli rolü vardır. Tezkire yazarı üstün sanatçı tipini eleştirisinin odağına yerleştirdiği için, onun hedefi sağlıklı bir biyografi oluşturmaktır. Bu yüzden tezkirelerde eserlerin değerlendirilmesine yönelik az bilgi yer alır.

Doğum yeri meselesi tezkirecilerimizin önemle üzerinde durdukları konuların başında gelir. Eserlere giren şairlerin çoğu hakkında, doğum yeriyile ilgili olarak tezkirecilerin bilgi imkânlarına göre uzun ya da kısa hemen daima bilgi verilmeye çalışılmıştır. Denebilir ki bu tip eserlerde en çok dikkat edilen konuların başında memleket gelmektedir. Belki de bu yüzden söz konusu meselede bilgi ihtiva eden ifadeler, şaire ait tanıtmanın hemen başında yer alır. Bu isim veya bilgiler "Mevlidi Filibe" ya da "Edirnevîdür", "Rumeli'den İlica nam kasabadan" yahut da "Vatan-ı aslisi Aydın ilidür, kadîmi Geliboluludur" gibi değişik ifadelerle verilebilir. Bazen de doğum yeri "Galatalı Haydar, Fuzûlî-i

Bağdâdî" gibi tamlamalarla lakap olarak belirtilir. Az rastlanan bir husus olmakla birlikte coğrafi yörelerin, şairin kimliğini belirtmenin ötesinde, bazı yerleşim alanlarının sosyal, kültürel zenginlik ve canlılığını belirten tasvirlerle verildiği de olur.

Bulgaristan'ın şiir tarihimiz açısından taşıdığı öneme değinmeden önce, bu yöreye Türk hakimiyetinin, dolayısıyla da Türkçe'nin ne zaman ve nasıl girdiğine kısaca bir göz atalım:

1240'lı yıllarda Kıpçak bozkırlarının, Türk ve Moğollar tarafından istilaya uğramasından sonra, Kumanlar'ın bir kısmı Balkanlar'a gelerek, buradaki Türk sayısını arttırdılar. Daha sonra da bunlar, ülkenin yönetiminde önem kazandılar. Osmanlılar 1355'ten itibaren Gelibolu'dan başlayarak Balkanlar'a doğru süratle ilerlerken, Bulgaristan'da bazı yerleri fethetmeye başladılar. 1363'teki Sırpsındığı Muharebesi, bütün Balkan fetihleri gibi Bulgaristan'ın fethinde de kilometre taşlarından biridir. 1371 Çirmen Savaşı ise, Balkanlar'daki Türk muzafferiyetini pekiştirdi. Ali Paşa kumandasındaki 1388 yılı Niğbolu Savaşı ve hemen bunun ardından Kosova Meydan Muharebesi ile, 17 Temmuz 1393'te Tırnova'nın fethi Bulgaristan'ı bütünüyle Osmanlı Devleti sınırları içine kattı ve artık bu topraklar, 1878 yılına kadar 500 yıl Osmanlı idaresinde kaldı. Hatta Bulgaristan'ın bir bölümü bu tarihten sonra da 1912 yılına kadar yine Osmanlı Devleti'nin bir parçasıydı. Yukarıda da belirtildiği gibi bu kadar uzun süre devam eden bir yönetim sırasında bölge üzerinde ciddi değişiklikler meydana geldi. Bu coğrafyada Türk medeniyetini yansıtan şehirler kuruldu. Buralarda kültürün alt yapısı sayılan mektep, medrese, tekke ve kütüphane gibi kurumlar oluşturuldu ve bu yapı bir süre sonra da kültür adamlarının, bu arada şairlerin ortaya çıkmasını sağladı.

Bulgaristan doğumlu şairleri belirtmeden önce bir mukayese zemini hazırlamak için, Osmanlı kültür coğrafyası üzerine de bazı şeyler söylemek gerekir. Osmanlı devletinde gelişen bilim ve kültür hayatında, devrin idare sistemiyle birlikte genişleyip yürüyen başlıca kuruluşlar arasında medreselere ayrı bir yer vermek gerekir. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u her yönden İslam dünyasının merkezi yapma arzusu sonucu, bu şehirde yaptırdığı büyük medrese ve onu izleyen padişahların yaptırdığı çeşitli medreseler, bilim ve kültür hayatının ağırlık noktasını taşınan uzak ve dağınık şehirleri yerine, büyük birkaç merkeze taşıdı. İstanbul'un yanında, eski başkentler Bursa ve Edirne, ve tarih boyunca önemli kültür merkezlerinden olan Kahire ve Bağdat bunlar arasındadır. Buna rağmen Diyarbakır, Erzurum, Selanik, Saraybosna, Filibe ve Sofya gibi şehirlerle, şehzade sancığı olan Kütahya, Manisa, Amasya ve Trabzon da belli

devirlere kadar önemlerini kaybetmediler. Kültür merkezi konumundaki şehirler, yetiştirdikleri şairler açısından bir sıralamaya tabi tutulsalar, karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: İstanbul: 609; Bursa: 156; Edirne: 150; Konya: 69; Diyarbakır: 40; Kastamonu: 36; Bağdat: 35; Gelibolu: 30; Bosna: 26; Antep: 26; Kütahya: 24; Serez: 21; Manisa: 20; Vardar Yenicesi: 20; Bolu: 19; Isparta: 19; Üsküp: 17; Amasya: 18; Aydın: 17; Manastır: 17; Ankara: 16; Erzurum: 16; Filibe: 16; Selanik: 16; Sofya: 16; Trabzon: 15; Tokat: 14; Belgrad: 11; İznik: 11; Kayseri: 11.¹

Tezkireler bilgi eksikliği yüzünden bazen de şairleri daha geniş bir coğrafyada göstermeyi tercih etmişlerdir. Mesela, şairin Rumeli doğumlu olduğunu belirten bir tezkire yazarı onun doğum yerini tam bilmiyorsa, onu "Rumelidendir" diye yazıp geçmiştir. Kaynaklarda bu şekilde anılan 17 şairin de büyük bölümünün Bulgaristan sınırları içinde kalan bölgelerden olduğunu düşünüyorum. Böylece Osmanlı şuarâ tezkirelerine girmiş Bulgaristan toprakları doğumlu şair sayısı 78'e ulaşmaktadır.²

Şimdi de çok kısa çizgilerle bu şairlerin hayatlarını görelim. Aydonat'ta doğan şair Nizâmî'nin asıl adı Ahmet'tir. Medrese öğrenimini bitirdikten sonra müderris oldu. Saray-ı Cedid'e hoca tayin edildi ve burada çok sayıda öğrenci yetiştirdi. Mükemmel Arapça ve Farsçası vardı.

Balçıklı şair Gayûrî'nin asıl adı Hayrettin'dir. Bu da medrese öğrenimi görüp kadı oldu. 1620 yılında öldü.

Sofya'yla birlikte Osmanlı kültür coğrafyasının Rumeli'deki en önemli kültür merkezlerinden biri olan Filibe, 16 şairle önemli bir potansiyele sahiptir. Bu şairler, Ali Çelebi (ö.1543), Aşkî, Avnî (ö.1579), Revnakî (ö.1563), Tabîbî, Vecdî ve Zahîrî'dir (ö.1685). Filibe bu sayıyla Osmanlı Devleti'nde en çok şair yetiştiren merkezler sıralamasında da 21. sırada yer almaktadır.

Köstendil doğumlu Fehmî'nin asıl adı Dervîş olup, Sakazâde lakabıyla tanındı. Devrin ileri gelen müderrislerinden birisi oldu. 1667 yılında Ayasofya medresesi müderrisi iken öldü.

Bir başka Köstendilli şair Haletî'nin asıl adı Abdullah'tır. Sanevber adlı bir kadının oğludur. Öğrenimini tamamlayıp kadı oldu. Gelibolu, Filibe, Üsküp

¹ Mustafa İsen, *Ötelerden Bir Ses*, Ankara 1997, s.64.

² Haluk İpekten, Mustafa İsen vd, *Tezkirelere Göre İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988'e göre.

ve Selanik'te kadılık yaptı. Kaynaklar onu, yetenekli ama dağınık bir şair olarak tanımlarlar.

Kızanlık'ta doğan Ümidî'nin asıl adı Ahmet'tir. Halvetiye tarikatı ileri gelenlerinden İsmail'in oğludur. Küçük Ayasofya'daki Hüseyin Ağa Zaviyesine şeyh, Şehzadebaşı Camii'ne vaiz oldu. *Mecâlis-i Evliyâ* ve *Keşf-i Beyân* adlı eserleri vardır.

Kaynaklar Niğbolulu 6 şairin adını verirler. Bunlar, Âhî, Beyânî, Emânî, Fasihî, Rızâyî ve Sehâbî'dir. 16.yüzyıl şairlerinden Âhî, Rumeli'de yetişen şairlerin oldukça tanınmış isimlerinden biridir. Niğbolu'da Seydi Hoca ile Melek Kadın'ın oğlu olarak doğan Âhî, Benli Hasan sanıyla tanındı. Ticaretle uğraştı. İleri bir yaşta öğrenime başladı. Yazdığı şiirlerle devrin padişahı Yavuz Sultan Selim'in dikkatini çekti ve kendisiyle ilgilenilmesini istedi. Bunun üzerine kazasker Kemal Paşazade'nin teklif ettiği medreseyi, çevrenin "*sen daha büyüğüne layıksın*" yollu telkinlerine kanarak kabul etmedi. Böylece kendisine kızan padişah ona yeni bir görev verilmesini engelledi. Bir müddet sonra Karaferye medresesine müderris olarak atandı. Manastırlı şair Hâverî'nin kız kardeşiyle evlendi. Çok geçmeden Karaferye'de öldü.

Kaynaklar, Âhî'nin büyük bir şair olduğunu belirtmektedirler. Arkadaşı Bursalı Celilî gibi *Hüsrev-i Şirîn* yazmaya başladıysa da Nakşi şeyhi Mahmut Efendi'nin engellemesi üzerine bu eserini yarım bıraktı. Daha sonra Fenârî-zâde'nin teşvikiyle Anadolu'da yazılanların en güzeli olduğu belirtilen *Hüsn ü Dil*'e başladı. Bunu da tamamlayamadan öldü. Bu eser Hâverî tarafından tamamlandı. Kaynaklar, mesnevisinin gazellerinden üstün olduğunu belirtirler.

Novabırdolu iki şair ise, Mestî ve Meylî'dir. Muammâ ustası olan Mestî'nin ailesi, Anadolu'dan göç etmiş Sarıyakuboğulları idi. Meylî ise, bu mahlâsı ilmî meselelere aşırı ilgisini göstermesi üzerine almıştır.

Pravadi doğumlu şair Sa'dî'nin asıl adı Abdülbaki olup, Şeyh Selamizâde lakabıyla tanındı. Öğrenimini tamamlayıp kadı oldu.

Razgradlı Behçetî'nin asıl adı Hüseyin'dir. Şair, öğrenimini tamamladıktan sonra divan katibi olarak çalıştı.

Ruşuklu dört şair Beyânî, Emânî, Fethî ve Resâ olup, bunların en tanınmış Beyânî'dir. Asıl adı Mustafa olan bu şair Carullâhzâde lakabıyla tanındı. Müderrislik ve kadılık yaptı. Tasavvufa ilgi duyup, bu görevlerinden

ayrıldı ve şeyh oldu. Şiirle de uğraştıysa da, Beyânî'yi günümüze taşıyan asıl eseri şairler tezkiresidir.

Vezir Hersekoğlu Ahmet Paşa'nın oğlu olan Şîrî, Silistre'de doğdu. Sipahi şairlerindedir. Kanuni devrinde kapıcıbaşı oldu ve bu görevdeyken, 1593 yılında öldü.

Çenânî, Fethî, Feyzî, Himmetî, Hazânî, Nazîrî, Râsîh, Resmî, Rusûhî, Şükrî, Vahîd, Vahîd, Vasfî, Visâlî, Vuslatî, Zühdî ise Sofya doğumlu şairlerdir. Görüldüğü gibi Sofya bu 16 şairle Osmanlı kültür coğrafyasının Rumeli'deki çok önemli merkezlerinden biridir.

Bulgaristan'daki kültür merkezlerinin önemlilerinden biri olan Şumnu asıllı beş şairle karşılaşırız. Bunlar, Akif Yusuf, Dürrî, Fazlî, Fenâyî ve Şerîftir. Bunlardan Dürrî'nin asıl adı Süleyman olup, Tayyip Efendi'nin oğludur. Öğrenimini tamamlayıp, devlet hizmetine girdi. Sünbülzade Vehbî'nin *Tuhfe-i Vehbî*'sine *Güher-rîz* adıyla nazire yazdı.

Şumnulu Fazlî, Halvetiye tarikatının önemli isimlerinden biridir. Devrinde bazı siyasi hareketlere de katıldığı için, bir ara Kıbrıs'a sürüldü. 1690 yılında ölen Fazlî'nin çok sayıda eseri vardır.

Tatarpazarlı tek şair Ferrî'dir.

Tezkirelerde, bir zamanlar Bulgar Krallığı'nın başkenti olan Tırnova doğumlu tek şair kayıtlıdır. Tırnovalı şairimiz Avnî'nin asıl adı Yusuf'tur. Öğrenimini tamamlayıp kadı oldu. 1709 yılında öldü.

Tarîkî ve Zarîfî Vidin doğumlu iki şairimizdir. Bunlardan Tarîkî, bu yörenin ilk şairlerindedir. II. Bayezid döneminde öldü.

Yanbolu da Osmanlı kültür mozayigine iki şairle katılır. Bunlardan Beyânî, Şeyh Kemaloğlu lakabıyla tanınır. Kanuni devri şairlerindedir. Kırım Hanı Bahadır Giray'ın nedimlerinden olan Dâna ise Ferazdak İbrahim Çelebi adıyla tanınmaktadır. 17. yüzyıl şairlerindedir.

Kaynakların "Rumelilidir" diye belirttiği şairlerin ise sadece adlarını sayacağım: Gazî (ö.1665), Gubârî, Hüseyinî, İzzet (ö.1829), Kutbî, Lafzî (ö.1675), Meylî, Mezâkî (ö.1659), Mûyî (ö.1547), Penâhî, Resmî (ö.1679),

Siyâhî, Şemsî (ö.1580), Şinasî (ö.1675), Tarzî, Zarîf. Tabîî bunların ancak bir kısmının Bulgaristan sınırları içinde doğduğunu kabul etmek gerekir.

Şuara tezkireleri divan şiiri ölçülerine giren, belli bir estetik birikime sahip şairlere eserlerinde yer verirler. Mesela, halk şairleri ve tasavvuf edebiyatının bazı temsilcileri bu eserlerde yer almazlar. Bunlar da ilave edilecek olursa bu yöreye ait şair sayısının 400 civarında olacağını söyleyebilirim. Elimizde bizi bu kanaate götüren iki çalışma var: Biri Hazım Şabanoviç'in Bosnalı şairleri anlatan eseri, diğeri de Şevket Beysanoğlu'nun *Diyarbakır Şairleri*.³ Bu iki çalışma sadece tezkireleri değil, diğer kaynakları da değerlendiren ele aldıkları bölgelerin şair sayılarını ortaya koymaktadır. Sözü edilen bu örnekler temel alındığında, o zamanki tezkirelerin verdiği sayının yaklaşık 5 katı, o yörenin gerçek şair sayısını yansıtmaktadır.

Benim verdiğim bu isimler Bulgaristan topraklarında geçmişte yaşayan şairleri ihtiva etmektedir. Bulgaristan doğumlu şairleri tümüyle değerlendirmek için bu adlara ilave olarak Bulgaristan'da doğup, orada bu ülkenin vatandaşı olarak yaşayan soydaşlarımızı da listeye katmak gerekir. Zira bu isimler de Türkçe'nin kültür mozayigini şair ve yazar olarak bu topraklarda zenginleştirmeye devam ediyorlar. Tabiatıyla bu ayrı bir yazının konusudur.⁴ Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımız ana dillerini kullanma açısından yaşadıkları sıkıntıları artık aştılar. Biz azınlıkların ülkeler arasında mesele değil, köprü olmalarını arzu ediyoruz. Bunu daha ileri düzeyde gerçekleştirecek olanlar da şairler, yazarlar, sanatçılardır. Düne kadar bu topraklarda Türkçe konuştukları, yazdıkları, ürettikleri için cezalandırılan Türk aydınları artık iki dili, iki kültürü bilen insanlar olarak aramızda kültür elçileri olmalı. Şair ve yazarlara da her zaman yakışan rol bu olmuştur.

³ *Knjizevno Muslimana BİH na Orijentalnim Jezicima*, Sarayova 1973; *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, 3 c., İstanbul 1960.

⁴ İbrahim Tatarlıev, *Antologiya*, Sofya 1944; Mehmet Çavuş, *20. Yüzyıl Bulgaristan Türkleri Şiiri*, İstanbul 1988; Nimetullah Hafız, *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara 1984; Hayriye Süleymanoğlu, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, Bulgaristan, c. 8, Ankara 1997; N. Hüseyin Bahtiyar, *Çağdaş Rodop Türk Şairlerinden Esintiler*, Ankara 1966.